1300 λέξεις για την πολιτική συγκυρία (και τον προσανατολισμό μέσα σε αυτήν)

Η συντακτική ομάδα της Βαβυλωνίας δεν συμμερίζεται αναγκαστικά τις προτάσεις του αρθρογράφου όπως συνοψίζονται στις δύο τελευταίες παραγράφους. Κρίνουμε ωστόσο πως η εκτίμηση και ανάλυση της τρέχουσας πολιτικής συγκυρίας είναι εξαιρετικά ενδιαφέρουσα κι εύστοχη και για αυτό τον λόγο προχωρούμε στην δημοσίευση του άρθρου.

του Κωνσταντίνου Λαμπράκη

Μεγάλο τμήμα της αρθρογραφίας και των αναρτήσεων στα social media ερμηνεύουν το όργιο της καταστολής και την επιχείρηση ανάσχεσης των δημοκρατικών κεκτημένων είτε ως ένδειξη κυβερνητικού πανικού, είτε ως προσπάθειες αποπροσανατολισμού από την αποτυχία διαχείρισης της πανδημίας. Νιώθω να μην με πείθει αυτή η ανάγνωση της πραγματικότητας, κυρίως γιατί θεωρώ πως τα τελευταία συμβάντα δεν αποτελούν (δυστυχώς) τόσο συγκυριακές ή στην ροή των γεγονότων επιλογές, αν και γενικά είναι σωστό πως η συγκυρία πάντα εισφέρει στην δυναμική αλληλεπίδραση, αλλά αντανακλούν ένα στρατηγικού τύπου προσανατολισμό της κυβέρνησης.

Ξεκινώ από μια εκτίμηση που δεν θεωρώ πως είναι πολύ μακριά από την πραγματικότητα και μάλλον αποτελεί βασική διαπίστωση στο επιτελείο του Πρωθυπουργού: Αν κάνεις μια έρευνα σήμερα τυχαία στο δρόμο και σταματήσεις 10 ανθρώπους, οι 6 με 7 θα σου δηλώσουν πως διαφωνούν (σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό) με την διαχείριση της πανδημίας και την αστυνομοκρατία και οι 3 με 4 θα σου πουν πως γενικά συμφωνούν ή τέλος πάντων δεν φταίει η κυβέρνηση. Αν, συνεχίζοντας την έρευνα, ρωτήσεις όσους διαφωνούν τι θα ψηφίσουν στις επόμενες εκλογές, η απάντηση που θα λάβεις θα καλύπτει μεγάλο φάσμα, που θα

ξεκινάει από το «δεν θα ψηφίσω», «κανέναν» έως 6 με 7 διαφορετικές κομματικές επιλογές. Αντίθετα, για τους λιγότερους που συμφωνούν (ή δεν έχουν πρόβλημα) με την πολιτική της κυβέρνησης το εύρος των επιλογών θα είναι πολύ πιο περιορισμένο και κυρίως συγκεντρωμένο γύρω από την επιλογή της ΝΔ.

Κατά συνέπεια, να το πρώτο πρόβλημα που πρέπει να λάβουμε υπολογίσουμε: Σύμφωνα με την δεδομένη εκλογική κοινωνιολογία, την οποία ενδιαφέρει το επιτελείο του Πρωθυπουργού (και είναι ένα πεδίο πιο στενό από την πολιτική κοινωνιολογία που τείνουμε να σκεφτόμαστε εμείς) η κυβέρνηση διαθέτει μια ευελιξία κινήσεων ακριβώς γιατί υπάρχει μια πολιτική συσπείρωση γύρω της, που το αντίπαλο -και ετερογενές- μπλοκ δε διαθέτει. Γιατί συμβαίνει αυτό; Εδώ χρειάζεται να βάλουμε στην εξίσωση την πολιτική στάση της αξιωματικής αντιπολίτευσης. Για τον ΣΥΡΙΖΑ αποτελεί στρατηγική επιλογή να λειτουργήσει αντιπολιτευτικά σε ένα πλαίσιο περιορισμένων προσδοκιών προς το εκλογικό του σώμα (το υπαρκτό και το δυνητικό) ούτως ώστε να μην εγκλωβιστεί πάλι στην ατραπό του 2015: Μεγάλες κοινωνικές προσδοκίες από την εκλογική του νίκη, οι οποίες ναι μεν του παρείχαν δυναμική αλλά περιορίζανε το εύρος των ελιγμών του στην κυβέρνηση και όταν διαψεύστηκαν οδήγησαν στην ταχεία πτώση της επιρροής του. Αυτή η στρατηγική έχει επισημανθεί και στην σχετική επιστημονική βιβλιογραφία: Συμβολές στο πεδίο της πολιτικής επιστήμης[i] επισημαίνουν πως τα καρτελοποιημένα κεντροαριστερά κόμματα, τα οποία πολιτεύονται σε ένα περιβάλλον νεοφιλελέυθερης και μεταδημοκρατικής σύγκλησης, τείνουν στην στρατηγική των «χαμηλών προσδοκιών» ως την μόνη διέξοδο για να κυβερνήσουν δίχως να εγκλωβιστούν στις προσδοκίες του εκλογικού τους σώματος (ένα πρόβλημα που τα κεντροδεξιά κόμματα δεν αντιμετωπίζουν, καθότι οι πολιτικές της νεοφιλελεύθερης σύγκλησης είναι πιο κοντά στον ιδεολογικό τους πυρήνα). Με πιο απλά λόγια, ο ΣΥΡΙΖΑ αναμένει την φθορά της ΝΔ ώστε να φαντάζει ως μόνη (ρεαλιστική) λύση μια κεντροαριστερή διακυβέρνηση (πιθανά με το ΚΙΝΑΛ), όχι βέβαια με την προοπτική

μιας πολιτικής τομής, αλλά ως «ηπιότερη» διακυβέρνηση, ανάχωμα στην κοινωνική όξυνση (μια a la Balkan Biden εκδοχή; ένα μοντέλο Ισπανίας;). Ποιο είναι το κενό εδώ; **Όλα αυτά δεν παράγουν ούτε ενθουσιασμό, ούτε συσπείρωση και αν αυτή παραχθεί θα είναι μόνο παραμονές των εκλογών, όπως στις εθνικές εκλογές του 2019 που η επέλαση της ΝΔ συγκράτησε τα ποσοστά του ΣΥΡΙΖΑ.**

Επιπλέον, χρειάζεται να έχουμε καθαρό πως η ΝΔ δεν είναι ούτε Όρμπαν, ούτε Τράμπ. Δηλαδή, δεν βρίσκεται σε ρήξη με κάποιες από τις κυρίαρχες τάσεις του ευρωπαϊκού και παγκόσμιου πλαισίου σύγκλησης και συναίνεσης, ούτε δημιουργεί παραφωνίες. Αντίθετα, ειδικά για την ευρωπαϊκή κεντροδεξιά, αποτελεί ένα ενδιαφέρον πείραμα όπου: (α) στις κρίσιμες πλευρές της μεταδημοκρατικής σύγκλησης συμπεριφέρεται με τον συναινετικό τρόπο που θα αναμενόταν από ένα συστημικό κόμμα της ευρωπαϊκής περιφέρειας να συμπεριφερθεί: τήρηση των δεσμεύσεων και συμφωνιών, γεωπολιτικός ρεαλισμός, στάση που δεν δημιουργεί προβλήματα στις συμμαχίες και της ολοκληρώσεις (βλ. κοινό πλαίσιο οικονομικής πολιτικής, ελληνοτουρκικά, προσφυγικό) την ίδια στιγμή που (β) στις διαστάσεις που δεν εμπίπτουν στις ανάγκες της παγκοσμιοποιητικής σύγκλησης ακολουθεί μια ξεκάθαρα «partisan» (πολιτικά και ιδεολογικά χρωματισμένη) πολιτική, η οποία την διασφαλίζει (προς το παρόν) από το μεγάλο πρόβλημα των συστημικών κομμάτων στην περίοδο της μεταδημοκρατίας: Την «ριζοσπαστική πλαγιοκόπηση» (radical flank effect) από κόμματα στα δεξιά (ή στα αριστερά) των κατεστημένων κομμάτων, ακριβώς επειδή λόγω της μεταπολιτικής σύγκλησης τα κυρίαρχα κόμματα σταματούν να εκπροσωπούν το παραδοσιακό τους ακροατήριο, εφόσον αρκετές πολιτικές τείνουν να «από-πολιτικοποιούνται» και να «από-χρωματίζονται». Κατά συνέπεια, ο Κυρανάκης, ο Μπογδάνος, η Λατινοπούλου και λοιπά φρούτα δεν είναι πολιτικά αφελής – ή τουλάχιστον όσο πιστεύουμε πως είναι. Παρεμβαίνουν και πολιτεύονται σκόπιμα έτσι, επιχειρώντας να αποκτήσουν εσωκομματικό «leverage», προσφέροντας εκπροσώπηση. Την παραπάνω κατάσταση επιβοηθά σημαντικά και η πολιτική σχολή του «Μητσοτακισμού», όπου

βασικό της χαρακτηριστικό, από τα χρόνια του Κωνσταντίνου, είναι η πεποίθηση πως η «προσήλωση στο σχέδιο» και η «πολιτική πυγμή εναντίον του όχλου» είναι αυτή που εξασφαλίζει την πολιτική επιτυχία.

Ωστόσο, το γεγονός πως ακολουθείτε αυτή η πολιτική της αυταρχοποίησης και της ανάσχεσης του δημοκρατικού κεκτημένου της μεταπολίτευσης επισημαίνει πως υπάρχει και ένα τμήμα της κοινωνίας που την χειροκροτεί και νιώθει πως εκπροσωπείται. Και αν ο κορμός του είναι το παραδοσιακό μπλοκ της (αντικομμουνιστικής) δεξιάς, του οποίου οι ιστορικές ρίζες φτάνουν στον ελληνικό Εμφύλιο Πόλεμο (άρα έχουμε να κάνουμε με μια εδραιωμένη ιστορικά κατάσταση) σημαντική συμβολή έχει και το «ακραίο Κέντρο», το οποίο εισέφερε ένα (μειοψηφικό άλλα όχι μικρό) τμήμα του πάλε ποτέ «αντιδεξιού» κοινωνικού χώρου, το οποίο εκφράστηκε κυρίως μέσα από τις εκδοχές του ύστερου, εκσυγχρονιστικού ΠΑΣΟΚ (Σημίτης αρχικά και ύστερα Βενιζέλος). Τι μπορεί να γίνει σε σχέση με αυτό; Αυτό που μπορώ να σκεφτώ την δεδομένη στιγμή είναι μια μεγάλη συντονισμένη εκστρατεία προβολής και υπεράσπισης των δημοκρατικών κατακτήσεων της Μεταπολίτευσης και σύνδεση τους με τους κοινωνικές αγώνες και τα κινήματα μέσα από τα οποία προέκυψαν οι κατακτήσεις αυτές. **Επισήμανση πως η μεταπολίτευση, παρά το γεγονός πως δεν αποτέλεσε, βέβαια, την πραγμάτωση της ουτοπίας, ήταν αδιαμφισβήτητα ένα καλύτερο, δικαιότερο και ομαλότερο περιβάλλον σε σχέση με το παρελθόν, με σταθερούς δημοκρατικούς θεσμούς και μορφές κοινωνικού συμβολαίου, του οποίου την σπουδαιότητα της οποίας την αντιλαμβανόμαστε μόνο αν την συγκρίνουμε με τα προηγούμενα 60 χρόνια δικτατοριών, πραξικοπημάτων, διχασμών και εμφυλίων πολέμων (ή να απωλέσουμε τις δημοκρατικές κατακτήσεις).**

Φέρνω ένα παράδειγμα στο ζήτημα της εκπαίδευσης (το οποίο είναι ένα θέμα, και για ιστορικούς λόγους, εξαιρετικά ευαίσθητο για την ελληνική κοινωνία): θα μπορούσαμε να προβάλλουμε πως οι υψηλότεροι ρυθμοί κοινωνικής κινητικότητας που επιτεύχθηκαν κατά την μεταπολίτευση αποτέλεσαν συνέπεια

και του ανοίγματος της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στα φτωχά στρώματα του πληθυσμού, που με την σειρά του αποτέλεσε κατάκτηση ενός τεράστιου φοιτητικού κινήματος της δεκαετίας του ’60. Η σύνδεση των κινηματικών πρακτικών με μια από τις σπουδαιότερες (και ακόμη με μεγάλη αίγλη στο σύνολο της κοινωνίας) κατακτήσεις τις σύγχρονης Ελλάδας, την καθολική, δημόσια και δωρεάν παιδεία, αποτελεί έναν από τους πλέον αποτελεσματικούς τρόπους που μπορεί να ανακτηθεί η κοινωνική ηγεμονία και να θωρακιστούν οι δημοκρατικές κατακτήσεις. Μια τέτοια πρωτοβουλία δεν είναι πολύ μακριά από τα σημερινά δεδομένα, εφόσον ο (ανθηρός) χώρος των νέων ερευνητριών-ων και οι (σε πολλές περιπτώσεις δραστήριοι) σύλλογοι μεταπτυχιακών φοιτητριών-ων και υπ. διδακτόρων θα μπορούσαν να αποτελέσουν το «grassroots think tank» αυτής της εκστρατείας.

Κλείνοντας, επισημαίνω την ανάγκη να θέσουμε ως κοινή ορίζουσα το να φύγει η κυβέρνηση Μητσοτάκη όσο πιο σύντομα γίνεται. Κατανοώ πως αυτό το αίτημα δεν σημαίνει απαραίτητα και μια πολιτική τομή (που βέβαια το ερώτημα τι συνιστά πολιτική τομή και ποιες οι ρεαλιστικές προϋποθέσεις της σήμερα είναι τεράστιο) ωστόσο, την δεδομένη συγκυρία, μετά από 6 χρόνια κινηματικής ύφεσης και στα πρόθυρα ενός μεγάλου πολιτικού-κοινωνικού πισωγυρίσματος, η ανατροπή των σχεδιασμών και η εκδίωξη της κυβέρνησης Μητσοτάκη, με όρους κοινωνικής κινητοποίησης, θα ήταν μια κομβική και χειροπιαστή δημοκρατική νίκη.

[i] Βλέπε σχετικά την παρέμβαση των Mark Blyth, Jonathan Hopkin & Ricardo Pelizzo, *Liberalization and Cartel Politics in Europe: Why Do Centre-Left parties adopt market liberal reforms?,* Paper presented at 17th Conference of Europeanists, Montreal, 15-17 April 2010. Διαθέσιμο εδώ: https://personal.lse.ac.uk/HOPKIN/blythhopkinpelizzoCES2010.pdf

Καραντίνα και Εξουσία: ο λόγος στην Κοινωνία

του Φιλήμονα Πατσάκη

Στο βιβλίο του Binebine Mahi «Τα αστέρια του Σίντι Μούμεν» ο συγγραφέας αναφέρεται σε ένα προάστιο της Καζαμπλάνκας, που είναι σκουπιδότοπος, και στη ζωή της πολυπληθούς ομάδας ανθρώπων που ζει εκεί. Ποια άραγε είναι η προσαρμογή των κατοίκων του Σίντι Μούμεν στην παρότρυνση «Μένουμε σπίτι»; Πώς ορίζεται η διασφάλιση της υγείας στις παραγκουπόλεις του κόσμου, στους άστεγους των μητροπόλεων, στις Μόριες του κόσμου τούτου; Αν λοιπόν εξαιρέσουμε και αυτούς που δεν έχουν πρόσβαση στο νερό ή σε στοιχειώδεις συνθήκες υγιεινής, όσους είναι απολύτως εκτός κάθε υγειονομικής περίθαλψης, βλέπουμε το πλαίσιο μιας διευρυμένης αναγωγής της ζωής που είναι άξια να βιωθεί.

Στο εσωτερικό τώρα των δυτικών και αναπτυσσόμενων κοινωνιών συμβαίνουν δομικές αλλαγές. Τελειώνει οριστικά η επενέργεια και η επιθετική κατεύθυνση της πτώσης του τείχους, και σταδιακά διαμορφώνεται η κοινωνία του φόβου και μια διεύρυνση της βιοπολιτικής διαχείρισης της ζωής. Καθώς το σύνολο σχεδόν του πλανήτη βρίσκεται σε καραντίνα, με όρους κοινωνικής αλληλεγγύης θα πρέπει να γίνουν ξεκάθαρα τα όρια της κυβερνητικής αυθαιρεσίας. Οι εικόνες των εκατομμυρίων Ινδών εργαζομένων μεταναστών που διανύουν πεζή την αχανή αυτή χώρα για να φτάσουν εξαθλιωμένοι στους τόπους καταγωγής τους μετά την μαζική απόλυση τους, η εικόνα της Ουγγαρίας όπου η κατάργηση του κοινοβουλίου έδωσε την θέση της σε μια κοινωνική σιγή, η εικόνα των ομαδικών τάφων στην Νέα Υόρκη, η εικόνα του στρατού στο Παρίσι, η εικόνα των drone που θα κάνουν tracking και monitoring της κοινωνίας για την διαμόρφωση της

υγειονομικής εικόνας των κοινωνιών, δεν μπορούν να είναι εικόνες από το μέλλον. Πράγματι η διασφάλιση της φυσικής ζωής είναι μια πολιτική διεργασία που διασφαλίζει την πολιτική ζωή.

> *Όμως, αν δούμε τις πολιτικές διεργασίες την περίοδο αυτή ξεκομμένες από τις συνολικές διεργασίες στις δυτικές δημοκρατίες θα έχουμε κάνει ένα σοβαρό πολιτικό άλμα.*

Ήδη από την 11η Σεπτεμβρίου του 2001 έχουν παραχθεί αρκετοί νόμοι που με πρόσχημα την τρομοκρατία παρέχουν στο κράτος σοβαρές δικλίδες να ορίζει τους όρους της ζωής, μετέπειτα με αφορμή και την οικονομική κρίση εμφανίστηκαν οι παρεχόμενες από το ίδιο το Σύνταγμα δυνατότητες της διακυβέρνησης με βάση διατάγματα.

Ο κυβερνητικός εκπρόσωπος μας ευχαρίστησε που θυσιάσαμε το αγαθό της ελευθερίας προς χάριν του αγαθού της ζωής. Οι λέξεις είναι προσεκτικά διατυπωμένες· δεν λέει υγεία αλλά ζωή. Άρα με ένα τρόπο ζωή και ελευθερία δεν τέμνονται αλλά αποκλίνουν. Η πανδημία χρησιμοποιείται ήδη ως όπλο για αυταρχικές επιλογές. Ο δημόσιος χώρος εξοβελίζεται ως εχθρικός, ο Άλλος ως απειλή, και το κράτος ενδύεται τον μανδύα του πατερούλη, η ατομική ευθύνη γίνεται συνώνυμο της ύβρις, οι εργασιακές σχέσεις απορυθμίζονται με ένα διάταγμα, και γενικά το κράτος εμφανίζεται ως ο μόνος θεματοφύλακας των όρων της ζωής. Ο Ορμπάν είναι το ακραίο στοιχείο μιας ενιαίας λογικής. Αναστολή λειτουργίας του κοινοβουλίου με μια απλή απόφαση. Δεν είναι ασυνεπής ο άνθρωπος· πριν αρκετά χρόνια είχε δηλώσει: «Περιμένουμε σήμερα το τέλος μιας εποχής, μιας ολόκληρης εποχής και ιδεολογίας. Θα μπορούσαμε να την πούμε εποχή της φιλελεύθερης σύγχυσης. Είναι αυτή η εποχή που φτάνει στο τέλος της». Αυτός ο πατερναλισμός είναι μέρος της ανάγκης να επιβληθεί μια σιωπή. Η ανθρωπότητα τείνει να εξοικειωθεί με συνθήκες μιας διαρκούς κρίσης η οποία τοποθετεί τη ζωή στην βιολογική και στατιστική της διάσταση, τοποθετώντας παράλληλα όλα τα δικαιώματα σε μια διαδικασία προς εξέταση.

Οι κυρίαρχες στρατηγικές για την αντιμετώπιση της πανδημίας του κορωνοϊού μας αποκαλύπτουν τις εγγενείς αδυναμίες των σύγχρονων νεοφιλελεύθερων πολιτικών για τη δημόσια υγεία, οι οποίες αποδεικνύονται τραγικά ανεπαρκείς τόσο για την προστασία της υγείας όσο και για τη διασφάλιση ενός βιώσιμου μέλλοντος των κοινωνιών στις οποίες εφαρμόζονται. Εξού και οι πρόσφατες πανικόβλητες αντιδράσεις, όπως το κλείσιμο των συνόρων, των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, των επιχειρήσεων, η απαγόρευση της ελεύθερης κυκλοφορίας και συγκέντρωσης των πολιτών. Στρατηγικές άμυνας που μολονότι εμποδίζουν πρόσκαιρα τη διάδοση του κορωνοϊού, πλήττουν άμεσα και αδιάκριτα τους όρους που η κοινωνία δομούσε την ύπαρξη της. Όλοι σχεδόν οι λαοί οφείλουν, επ' αόριστον ή μέχρι νεωτέρας, να παραμένουν έγκλειστοι στα σπίτια τους για να μην επιβαρύνουν το υποβαθμισμένο νοσοκομειακό σύστημα της χώρας τους.

> *Πρόκειται για την αντιμετώπιση της υγειονομικής κρίσης μέσω της διαχείρισης της ανθρώπινης ζωής συνολικά.*

Η οποία δεν θα είναι πια η ίδια μετά από μερικούς μήνες εφαρμογής αυτών των απαγορεύσεων. Οι κοινωνίες κινούνται με βάση τον φόβο, αλλά ταυτόχρονα και με γνώμονα μια συνολική αίσθηση αλληλεγγύης. Το άτομο δέχεται την θέση του σε ένα σύνολο, αυτό είναι ένα στοιχείο που πρέπει να κρατηθεί. Μένουμε σπίτι με όρους κοινωνίας. Δεν πρέπει κανένας, επίσης, να ξεχνάει ότι οι κοινωνίες έμειναν σπίτι αναλογιζόμενες την αδυναμία του κράτους να προστατέψει την ζωή και όχι το αντίστροφο. Όμως όλα θα κριθούν σε ένα μετά που σχεδιάζεται.

Η λογοδοσία της κυβέρνησης θα επιστρέψει αμέσως μετά την επιστροφή στην κανονικότητα μας είπε ο Κυριάκος προσπαθώντας να τονίσει ότι γρήγορα οφείλει να δρέψει τους καρπούς της αντιμετώπισης της κρίσης για να μπορέσει να διαχειριστεί κατά το δοκούν ένα αύριο ζοφερό. Όμως αυτή ακριβώς η έλλειψη λογοδοσίας και η ευκολία με την οποία καταλύεται, είναι κάτι που χρειάζεται διερεύνηση. Δεν μπορούμε να δεχθούμε τη δυνατότητα της εξουσίας να προαποφασίζει και σε μεγάλο βαθμό

να διαμορφώνει ανεξέλεγκτα τις προοπτικές της ανθρωπότητας στο παρόν και το μέλλον. Ο ιός έδειξε ότι η κρατική αλαζονεία του ελέγχου των διαδικασιών της ζωής, η ιδεολογία της αγοράς ρυθμιστή, η ασταμάτητη πρόοδος είχαν όρια τα οποία ξεπεράστηκαν. Φυσικά όλη αυτή η αποδιοργάνωση αποτελεί και μια ευκαιρία για τους κρατούντες να πάρουν καλύτερη θέση σε αυτή την μαζική και πρωτόγνωρη ανακατανομή ισχύος. Προσοχή! Αυτό δεν σημαίνει μια τυφλή κοινωνική μάχη ενάντια στην επιβίωση και άρα στην ίδια τη ζωή. Εδώ συμφωνούμε με τον Ντεριντά: «να προκρίνετε πάντα τη ζωή, να καταφάσκετε ακατάπαυστα την επιβίωση». Δεν πρέπει όμως η εκούσια απουσία να μεταφράζεται σε ακούσια αποχώρηση του κοινωνικού και μια κατάφαση χωρίς όρους στις διαδικασίες που μετατρέπουν αυτή την κατάφαση σε κανονικότητα.

Στην ουσία όμως οι αποφάσεις με διατάγματα και ο αυταρχισμός δείχνουν τα όρια και τις εγγενείς τους αδυναμίες. Εκεί που για να καλύψουν τις τεράστιες αδυναμίες του κρατικού μηχανισμού να εγγυηθεί τίποτα πέραν του εγκλεισμού, οι αυταρχισμοί δείχνουν ένα ασυγχώρητο για την κοινωνία κενό.

> *Η δημιουργία ηγεμόνων σε στιγμές πολυπλοκότητας προδίδει την απόλυτη αδυναμία των ελίτ.*

Αμερική, Αγγλία, Ιταλία, Ολλανδία, Κίνα. Αποφάσεις που στοίχισαν τόσες ζωές, τέτοιο πόνο, αποφάσεις με στόχο την κοινωνία με την ίδια απούσα. Κάθε μέρα η Αμερική μαθαίνει ότι οι αποφάσεις βρίσκονται στα χέρια ενός «προέδρου σε καιρό πολέμου»· ποιοι οι όροι της κοινωνικής διασφάλισης ότι αυτό δεν μπορεί να συμβεί; Ένας πρόεδρος που ανακάλυψε στο Αμερικάνικο Σύνταγμα ένα εδάφιο που του επιτρέπει να αναστείλει την λειτουργία της Γερουσίας, πράγμα που δεν έγινε ούτε κατά την διάρκεια του Δεύτερου παγκοσμίου πολέμου. Η απάντηση ακόμα και στις περιπτώσεις που τα πράγματα πήγαν λίγο καλύτερα είναι πως, όχι, δεν υπάρχει καμία διασφάλιση ότι ο ηγεμόνας αποφασίζει σωστά, μάλιστα είναι δεδομένο ότι αυτό δεν συμβαίνει.

Το να κυβερνάς με διατάγματα, να διαλύεις την δυνατότητα διαλόγου, να αποσπάς την κοινωνική συναίνεση με βάση τον φόβο, έχει σίγουρα για τους κρατικούς μηχανισμούς μια γλυκύτητα. Όμως, καθώς γύρω μας σφυρίζει η ανικανότητα, οι ιδεολογικές εμμονές, η συσχέτιση της ζωή με την στατιστική, ξέρουμε, είμαστε σίγουροι: αυτοί δεν μπορούν και δεν πρέπει να έχουν την δύναμη να αποφασίζουν! Δεν μπορούμε και δεν πρέπει όταν τελειώσει όλο αυτό να μείνει το στίγμα μιας νέας κανονικότητας. Και επειδή ακούγονται ήδη φωνές για νέα κοινωνικά συμβόλαια, δεν μπορεί και δεν πρέπει με οποιαδήποτε αιτία να πάμε πίσω στην εποχή του Χομπς. Η μοναδική σχέση εξουσίας που θέλησε να οικοδομήσει ο Χομπς είναι αυτή ανάμεσα στον κυρίαρχο και τον υπήκοο. Αν καθίσουμε και αναλογιστούμε την λογική του Χομπς, που κατέληξε στην ανάγκη να εκχωρήσει ο καθένας μας κάθε του δικαίωμα στο όνομα της διασφάλισης της απαραίτητης ασφάλειας και ομοιογένειας, βλέπουμε ότι γίνεται κάτι που τα επόμενα χρόνια το ακολουθούν και πολλοί άλλοι στοχαστές. Μετατρέπει το δικό του αξίωμα σε διευρυμένη αλήθεια και πάνω σε αυτό κτίζει μια οριστική θέση. «Η φύση του ανθρώπου είναι τέτοια, ώστε αν δεν συγκρατείται από τον φόβο κάποιας εξουσίας κοινής για όλους, θα φοβάται ο ένας τον άλλο.» Εδώ τι κάνει; Μας ανακοινώνει ότι πρέπει να προτιμάμε ένα μετρήσιμο κίνδυνο, προσωποποιημένο στον ηγεμόνα, από έναν ατελεύτητο κίνδυνο. «Εξουσιοδοτώ αυτό το άτομο και απεμπολώ το δικαίωμα μου να αυτοκυβερνώμαι υπό τον όρο ότι θα απεμπολήσεις και εσύ το δικαίωμα σου και θα εξουσιοδοτήσεις τις πράξεις σου με τον ίδιο τρόπο.» Αυτό το καθολικό αίτημα-συμβόλαιο δεν αφορά τον καλύτερο τρόπο διακυβέρνησης αλλά τις προϋποθέσεις της νόμιμης υπακοής. Εδώ έδωσε και την μεγάλη του μάχη ο Καρλ Σμιτ. Απευθυνόμενος στον ανακριτή του που τον ρωτούσε για την σχέση του με το Τρίτο Ράιχ, ο Σμιτ του λέει πως δεν είναι έγκλημα να υπακούς και παραθέτει ένα απόσπασμα από τον Ερρίκο τον Πέμπτο του Σαίξπηρ: «Αρκεί να γνωρίζουμε πως είμαστε υπήκοοι του Βασιλιά. Εάν ο αγών του είναι λάθος, η υπακοή μας στον Βασιλιά σβήνει το έγκλημα από τις ψυχές μας». Η υπακοή ως αρετή λοιπόν.

Ο Μπερνανός, από το 1940, μας μιλά για την ηθική συντριβή αυτών που επιδίωκαν να εκμεταλλευτούν την εθνική ταπείνωση, για να ξεκαθαρίσουν τους λογαριασμούς τους με την δημοκρατία.

Αν δούμε την διαδρομή της Γαλλίας μετά την πτώση του Λαϊκού Μετώπου και του Μπλουμ, θα δούμε πράγματα πολύ διαφωτιστικά. Ο Μπλουμ έχει ήδη ζητήσει έκτακτες εξουσίες, όταν ο διάδοχος του, κάποιος Ντελαντιέ, κινούμενος στην λογική του κατευνασμού της Ναζιστικής Γερμανίας, επέλεξε την υιοθέτηση μιας συνολικής απειλής για να ταυτίσει την έννοια της εθνικής άμυνας με την στρατηγική της ανάγκης για κατάσταση εξαίρεσης και την τοποθέτηση της έννοιας της αποκατάστασης της τάξης ως κεντρικής. Έκτοτε η Βουλή συνεδριάζει ελάχιστα, όλα γίνονται με διατάγματα. Προσέξτε το εξής υπέροχο: ενώ λειτουργούν κατευναστικά στην εξωτερική πολιτική, στο εσωτερικό χρησιμοποιούν την απειλή πολέμου για να ζητήσουν την αναβολή των βουλευτικών εκλογών για δύο έτη. Το κράτος πρέπει να είναι ανεξάρτητο από την Βουλή, πράγμα που σημαίνει συνταγματικές μεταρρυθμίσεις. Την αναβολή την κερδίζουν με μεγάλη πλειοψηφία· στην ψηφοφορία οι σοσιαλιστές απέχουν. Ο Ντελαντιέ αν και θεωρητικά δεν είναι μέλος της δεξιάς πτέρυγας, θαυμάζει τις δικτατορίες γιατί εκεί «υπάρχει αναγκαστικά κυβερνητική συνέχεια». Θαυμάζει την προεδρική δημοκρατία της Αμερικής, λόγω της αναγκαστικής πολιτικής σταθερότητας.

Όλο αυτό ξέρουμε πόσο καλά αποτελέσματα είχε για την Γαλλία την περίοδο που συζητάμε. Δεν υπάρχει κανένα πρόσχημα για επιστροφή σε αυτή την λογική. Όμως η πολιτική επιλογή της αντίστασης στο υπάρχων δεν μπορεί να είναι μόνο αμυντική, δηλαδή της επιστροφής στον χρόνο προ πανδημίας. Αλλά πρέπει να είναι η ανάδειξη της ανάγκης μιας συνολικής αμφισβήτησης ενός συστήματος που είναι πλέον επικίνδυνο. Προσπαθούν να κρύψουν αυτή την επικινδυνότητα πίσω από ένα επιστημονικό λόγο ελάχιστα τεκμηριωμένο καθώς διαρκώς αναπροσαρμόζεται και σε μια θεατρικότητα με την οποία ευελπιστούν να διαχειριστούν μια καθημερινότητα πρωτόγνωρη για όλους.

Το «μείνετε σπίτι» δεν μπορεί να νοείται με όρους απόλυτης ατομικότητας, αλλά με όρους αναστοχασμού, το «επανεφεύρεση του κόσμου» δεν είναι πλέον σύνθημα αλλά ανάγκη. Και δεν πρέπει να αισθανόμαστε υπέρμετρη ικανοποίηση από την ιδεολογική ήττα των νεοφιλελεύθερων τώρα που το αόρατο χέρι παρέμεινε ουσιαστικά στο χώρο του φάσματος, διότι ορθώνεται μια μορφή άγριας κατάργησης των μεταπολεμικών κατακτήσεων και ουσιαστικής διάλυσης των όρων της ζωής μας, ένα άπλωμα της κατάστασης εξαίρεσης σε κάθε ανθρώπινη δραστηριότητα. Άλλωστε ακόμα και αυτή η συνθήκη της καραντίνας έγινε με όρους αποκλεισμού. Εκεί στη Μόρια, οι στοιβαγμένοι άνθρωποι δείχνουν ότι υπάρχουν ζωές που δεν είναι άξιες να βιωθούν, οι φυλακισμένοι παραμένουν στο περιθώριο της ίδιας της ζωής και οι άστεγοι μένουν με την ειρωνεία ότι το σύνθημα που βλέπουμε παντού γύρω μας σίγουρα δεν τους αφορά. Η μετέπειτα οριοθέτηση των θεσμικών συνθηκών θα είναι ένα σημείο που θα χρειαστεί ιδιαίτερη προσοχή. Ένα διαφορετικής τάξης «δεν υπάρχει εναλλακτική» ίσως εμφανιστεί. Αυτό που διαρκώς ακούγεται, ότι δηλαδή στην διαδικασία της απομόνωσης θα μπορέσουμε να βρούμε τον εαυτό μας, αποτελεί επίσης μια σαφή πλάνη.

> *Αυτό συμβαίνει γιατί δεν υπάρχει διαδικασία αναστοχασμού και ενδοσκόπησης ξεκομμένη από την τριβή με τον Άλλο, με την κοινωνία.*

Η αυτονόητη επιλογή να σταθούμε αλληλέγγυοι στο σύνολο των ανθρώπων που κινδυνεύουν, στο σύνολο των ανθρώπων που παλεύουν να στηρίξουν ένα σύστημα υγείας για το οποίο όλοι αυτοί που σήμερα ζητούν να χειροκροτάμε από τα μπαλκόνια ζήταγαν στην ουσία την κατάργηση του, δεν μπορεί και δεν πρέπει να θεωρείται ότι αποτελεί και αποδοχή ενός νέου τρόπου λειτουργίας του κράτους. Είμαστε σε πόλεμο αναφωνούν ένας-ένας και όλοι μαζί. Πράγματι, όμως ο εχθρός δεν είναι αόρατος· είναι η βαθιά αντικοινωνική σας λειτουργία, μια λειτουργία αυτάρεσκη και καταστροφική. Κάθε κίνηση της εξουσίας στηριζόταν στην «ανέφελη» καταστροφή του περιβάλλοντος και

στην διαρκή καταστροφή τμημάτων της κοινωνίας προς χάριν της διατήρησης ενός πολιτικού και οικονομικού συστήματος.

> *Η σήψη αυτής της σκέψης τείνει να παρασύρει σημαντικό κομμάτι της κοινωνίας στον αφανισμό.*

Αυτό δεν μπορεί να συνεχιστεί. Ήρθε η ώρα να επιλέξουμε. Το διακύβευμα είναι ιστορικό. Είτε οι κυβερνήσεις θα επιβάλλουν το καθεστώς εξαίρεσης είτε θα μπούμε στον κόπο της αναζήτησης μιας διαφορετικής συνθήκης. Εμείς δεν θα μπορέσουμε να βγούμε από αυτή την ατραπό αν δεν αμφισβητήσουμε οριστικά το μοντέλο παραγωγής διανομής και κατανάλωσης. Αλλά ούτε αυτό φτάνει, πρέπει να αναλογιστούμε εκ νέου έννοιες όπως πολίτης και κράτος, τις συνθήκες που γεννούν αποκλεισμούς, την ανάγκη της άμεσης δημοκρατίας, ένα νέο είδος ισορροπίας με το φυσικό περιβάλλον εντός του οποίου ζούμε που πρέπει να περιέχει και μια φιλοσοφική αμφισβήτηση της μέχρι τώρα επικρατούσας φιλοσοφίας της προόδου. Αλήθεια γιατί από κανέναν δεν ακούγεται κάτι για την πλήρη κατάργηση των στρατιωτικών δαπανών, σε τι χρειάζονται σήμερα με όρους κοινωνίας;

Η αλληλεγγύη ως πολιτική πράξη, η ελευθερία όχι ως πρόταγμα αλλά ως συγκροτητική αρχή, δεν είναι πιο αναχρονιστικά από το εχθρικό προς την κοινωνία σώμα της εκκλησίας, από την διατήρηση των χρημάτων στις στρατιωτικές δαπάνες, από την αποδοχή ότι η ανάπτυξη που ευαγγελίζονταν εις βάρος της φύσης γυρίζει με αγριότητα εναντίον των κοινωνιών. Το αντίθετο. Ο δημόσιος χώρος δεν τους εκχωρήθηκε με λευκή επιταγή, η εξουσία τους δεν είναι αυθεντία και αυτό φαίνεται από το ότι ο καθένας τους κάνει στην ουσία ό, τι θέλει. Άλλος κάνει αγέλες, άλλος μια μορφή καραντίνας, άλλος άλλη, μιλούν για στατιστικές και διαγράμματα που δεν συμφωνούν μεταξύ τους, για θεραπείες που ήδη αντιμετωπίζονται με όρους εμπορίου. Πρέπει να κατανοήσουν όλοι ότι η ατομική απομόνωση με όρους συνολικής κοινωνικής αντίληψης, ευθύνης και αλληλεγγύης δεν είναι σε καμία περίπτωση αποδοχή της καραντίνας των κοινωνικών ελευθεριών,

ούτε θεσμικός ορίζοντας της εξουσίας που θα της δίνει το δικαίωμα να διαλύσει τον κοινωνικό ιστό, για να περισώσει κέρδη και αντιλήψεις που κανονικά μετά το τέλος του συναγερμού πρέπει να σαρωθούν οριστικά. Και αν μιλάνε για την ατομική ευθύνη αυτή πράγματι υπάρχει. Είναι η ατομική και συλλογική ευθύνη να μην εμπεδωθούν έστω και κατ' ελάχιστο τα μέτρα περιορισμού που έχουν ληφθεί, να εμπεδωθεί ότι η ζωή δεν είναι στατιστική και ότι πρέπει να αντιληφθούμε ότι η διαχείριση του κόσμου από την πλευρά της εξουσίας έχει σημαντικό κόστος για όλους μας.